

Capitolul 1: Dreptul la viață, dreptul de a nu fi supus relelor tratamente

Sorina MACRINICI

Introducere

În RM dreptul la viață este garantat. În același timp, cazurile de deces nu sunt investigate corespunzător. În 2010, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a condamnat Moldova în 3 cauze pentru violarea art. 2 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (CEDO) (dreptul la viață) în urma omisiunii de anchetare eficientă a cauzelor deceselor.

Relele tratamente persistă și constituie un fenomen răspândit în Moldova. Acestea sunt aplicate cel mai des de către ofițerii de poliție cu scopul de a extrage declarații autoincrimatoare de la persoanele reținute. Investigarea plângerilor de rele tratamente adesea este ineficientă. În cazurile de condamnare a actelor de rele tratamente, sancțiunile impuse de către judecători sunt prea blânde. Condițiile de detenție în închisori și izolatoarele de detenție preventivă continuă a fi rele. Pe parcursul anilor 2009 și 2010, CtEDO a adoptat 15 hotărâri de condamnare a RM în urma violării art. 3 CEDO (interzicerea torturii).

1. Dreptul la viață

Statul RM garantează fiecărui om dreptul la viață. Pedepsa cu moartea este abolită.¹ Totuși, cazurile de deces nu sunt anchetate eficient, obiectiv și într-un termen rezonabil.

La 15 martie 2009, un polițist l-a împușcat pe tânărul Alexei VLAS, de 29 de ani, în scara unui bloc din Chișinău, fără a trage un foc de avertizare. Ministerul Afacerilor Interne a declarat că polițistul a împușcat tânărul după ce acesta l-a rănit cu un cuțit la picior. Totuși, martorii au susținut că polițistul l-a confundat pe Alexei cu o altă persoană și l-a împușcat în cap, iar mai apoi, pentru a înscena legitima apărare, s-a ranit singur la picior. Un miting de protest împotriva brutalității poliției a fost organizat câteva zile mai târziu în Chișinău.² Organizațiile neguvernamentale au cerut autorităților efectuarea unei anchete rapide, obiective și echidistante a circumstanțelor decesului tânărului A. Vlas și informarea publicului despre desfășurarea investigațiilor.³ Totuși, autoritățile nu au răspuns acestor solicitări.

În urma demonstrațiilor post-electorale și a violențelor din aprilie 2009, cel puțin 4 persoane au fost găsite decedate în Chișinău în condiții suspecte, printre care Valeriu BOBOC, Ion ȚÎBULEAC, Eugen ȚAPU și Maxim CANIȘEV.

Valeriu BOBOC, de 23 de ani, a fost găsit mort în noaptea din 7 spre 8 aprilie 2009. El a fost transportat de polițiști la Spitalul de Urgență din Chișinău, unde medicii au constatat decesul. În următoarea zi, a fost efectuată autopsia, care a constatat leziuni pe cap, pe corp, hemoragii interne și o coastă ruptă. Inițial, Procuratura Generală a anunțat că cauza decesului lui V. Boboc a fost intoxicația cu gaz. Mai mulți martori au susținut că acesta a fost omorât în bătaie de polițiști. La cererea familiei și a avocaților, la 15 iunie 2009, cadavrul a fost exhumat și examinat de un expert britanic, care a constatat că tânărul a murit în urma loviturilor aplicate, posibil cu patul armei. În baza unor înregistrări video, filmate de camerele de pe clădirea Guvernului, cu descinderea în forță a polițiștilor asupra manifestațiilor la 7 aprilie 2009, la 6 aprilie 2010, a fost arestat Ion PERJU, fost colaborator al Comisariatului General de Poliție din Chișinău, care a fost învinuit de vătămarea intenționată gravă a integrității corporale sau a sănătății, care a provocat decesul victimei (art. 151 Cod Penal). Procesul de judecată continuă.

Ion ȚÎBULEAC, de 22 de ani, la 8 aprilie 2009, a fost aruncat în curtea Spitalul de Urgență din Chișinău, iar medicii au constatat decesul. Inițial, Procuratura Generală a declarat că tânărul nu a participat la proteste și că moartea lui a survenit în urma electrocutării și căderii de pe un stâlp de înaltă tensiune. În aprilie 2010, după ce a fost deschis un dosar penal privind decesul lui I. Țîbuleac,

¹ Art. 24 din Constituția Republicii Moldova.

² <http://www.azi.md/ro/story/1807>.

³ <http://www.promolex.md/index.php?module=news&cat=0&item=154>.

cadavrul acestuia a fost exhumat pentru a efectua o nouă expertiză. În mai 2010, Centrul de Medicină Legală a anunțat că, în urma expertizei repetate, s-a constatat că I. Țîbuleac a murit după ce a căzut de la o înălțime de circa 20 metri. Investigațiile au constatat că tânărul avea multiple fracturi la ambele picioare, coloana vertebrală și cutia toracică. Urmărirea penală în acest caz continuă.

Eugen ȚAPU, de 26 de ani, a fost găsit mort la 15 aprilie 2009. Potrivit raportului de autopsie din 16 aprilie 2009, decesul tânărului ar fi survenit cu circa 2-3 săptămâni înainte. Procuratura Generală a afirmat că E. Țapu s-ar fi spânzurat cu șireturile de la încălțăminte, deși acesta cântărea circa 80 kg și pe gâtul lui nu se vedea nicio urmă. Maxim CANIȘEV, de 20 de ani, a fost găsit în lacul Ghidighici la 18 aprilie 2009. Medicii legiști au constatat că tânărul ar fi decedat la 8 aprilie 2009, având coloana vertebrală traumatată. Procuratura Generală a afirmat că M. Canișev s-a aruncat singur în lac încă în luna martie 2009. Procuratura Generală a declarat că nu există nicio legătură dintre decesele lui E. Țapu și M. Canișev și protestele din aprilie 2009.

În 2010, CtEDO a adoptat 3 hotărâri de condamnare a Republicii Moldova în urma violării art. 2 CEDO (dreptul la viață) în cauzele *Răilean c. Moldovei*, *Iorga c. Moldovei* și *Anușca c. Moldovei*. CtEDO a notat că statul are obligația pozitivă de a întreprinde măsurile necesare și rezonabile pentru a asigura probele accidentului care a dus la moartea unei persoane, iar această obligație este una de metode, și nu de rezultat. În aceste cauze, CtEDO a constatat violarea dreptului la viață prin prisma aspectului său procedural, considerând că ancheta nu a fost „efectivă” în sensul jurisprudenței sale din următoarele motive: durată îndelungată a investigației; reclamantul a fost lipsit de posibilitatea de a-și exercita drepturile sale procedurale prin faptul că nu a fost informat despre drepturile sale procedurale și deciziile adoptate, nu a fost capabil să conteste aceste decizii, accesul târziu la dosar doar după terminarea urmăririi penale; reclamantul nu a fost recunoscut în calitate de reprezentant al victimei, ceea ce nu i-a permis de a avea acces la materialele dosarului, de a recuza ofițerul de urmărire penală și de a contesta ordonanțele adoptate de acesta; autopsia a fost efectuată doar după jumătate de an de la descoperirea cadavrului, fără explicații pentru acest termen.

În regiunea separatistă Transnistria a fost înregistrat un caz de presupus omor a lui Alexandru STOMATII, care efectua serviciul militar în așa-zisa armată transnistreană. La 22 mai 2010, acesta a fost găsit mort, după ce a fost împușcat în regiunea gâtului și a antebrațului. Puțin timp înainte de aceasta, A. Stomati a povestit părinților că este amenințat cu moartea de superiorul său, după ce l-a văzut pe acesta din urmă maltratând un soldat.⁴ Inițial, autoritățile transnistrene au declarat că tânărul s-ar fi sinucis. În acest caz, organizația Promo-Lex a depus o cerere la CtEDO în noiembrie 2010, invocând, printre altele, încălcarea dreptului la viață și de a nu fi supus torturii. La începutul lunii iunie 2011, presupusul asasin a fost condamnat și eliberat din sala de judecată prin aplicarea amnistiei.

2. Dreptul de a nu fi supus relor tratamente

2.1. Cadrul juridic

RM este parte la cele mai importante instrumente internaționale și europene care interzic tortura și relele tratamente. În 2005, Codul Penal a fost completat cu art. 309/1 care incriminează tortura. Definiția torturii corespunde art. 1 al Convenției ONU împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante (CAT). Totodată, ”tortura” este inclusă în calitate de circumstanță agravantă în câteva articole ale Codului Penal. În vederea implementării prevederilor Protocolului Opțional la CAT, în 2008, a fost creat Mecanismul Național de Prevenire a Torturii, care include, pe de o parte, avocații parlamentari, iar pe de altă parte – Consiliul Consultativ, constituit dintr-un avocat parlamentar desemnat și membri ai societății civile.

---

⁴ Raport privind practicile de drepturile omului în Moldova în 2010, realizat de Departamentul de Stat al SUA, 8 aprilie 2011, <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2010/eur/154439.htm>.

2.2. Fenomenul relelor tratamente

2.2.1. Relele tratamente

Relele tratamente sunt adesea aplicate de către ofițerii de poliție cu scopul de a extrage declarații autoincrimatoare de la persoanele reținute.⁵ Acest comportament este cauzat, printre altele, de indicatorii cantitativi folosiți timp de mulți ani la evaluarea performanțelor comisariatelor de poliție. Potrivit unui studiu realizat de Fundația Soros-Moldova în 2010⁶, în ultimii cinci ani, circa 27,000 (15%) de bărbați au declarat că au fost bătuți după ce au fost reținuți de poliție.

Comitetul ONU împotriva Torturii și-a exprimat îngrijorarea cu privire la „acuzățiile numeroase și întemeiate de aplicarea pe larg a torturii și a altor forme de maltratare față de persoanele aflate în custodia poliției”⁷ și a cerut autorităților să condamne public și fără echivoc tortura. De asemenea, Comitetul și-a exprimat preocuparea privind faptul că pretinsele rele tratamente sunt folosite pentru extragerea mărturiilor și a informațiilor în calitate de probe în cadrul urmăririi penale, în pofida schimbărilor legislative și organizaționale efectuate de Moldova.

Potrivit art. 94 Cod de Procedură Penală, mărturiile obținute cu aplicarea relelor tratamente nu pot fi admise în calitate de probă în cadrul procesului de judecată. Totuși, organizațiile internaționale⁸ au notat că au primit numeroase plângeri precum că aceste mărturii sunt luate în considerație în cadrul procesului de judecată și că oficialii care au extras declarații autoincrimatoare nu au fost pedepsiți pentru aceasta.

Victimele maltratărilor și martorii sunt frecvent intimidați și cererile de protecție a martorilor sunt adesea respinse de judecătorii de instrucție.⁹ Pe de altă parte, protecția martorilor este asigurată de Ministerul Afacerilor Interne, ceea ce duce la ineficiența mecanismului în cazurile aplicării relelor tratamente de către poliție.

În multe cazuri de plângeri privind abuzurile poliției, examinarea medicală are loc cu întârzieri și calitatea acesteia este pusă la îndoială de către victime. Medicii legiști au tendința să înregistreze doar leziunile vizibile, fără o descriere a versiunii faptelor expusă de victime și fără investigații suplimentare. De asemenea, o posibilă traumă psihologică nu este luată în calcul de către medici. Aceasta duce la documentarea insuficientă, având în vedere faptul că, în ultimii ani, metodele de aplicare a maltratărilor au evoluat și nu lasă urme fizice vizibile. Medicii legiști au nevoie de training-uri speciale privind documentarea maltratărilor conform standardelor internaționale și a Protocolului de la Istanbul.¹⁰ Mai mult ca atât, Centrul de Medicină Legală trebuie să fie echipat corespunzător.

Pe parcursul anilor 2009 și 2010, CtEDO a adoptat 12 hotărâri de condamnare a RM în urma violării art. 3 CEDO, care se referă la maltratarea reclamanților de poliție (*Gurgurov c. Moldovei*, *Buzilov c. Moldovei*, *Pădureț c. Moldovei*, *Brega c. Moldovei*), investigarea nedecvată a plângerilor de maltratare (*Breabin c. Moldovei*, *Petru Roșca c. Moldovei*, *Parnov c. Moldovei*, *Popa c. Moldovei*, *Mătășaru și Savițchi c. Moldovei*); sancționarea neadecvată a persoanelor care au aplicat tortura (*Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldovei* și *Pădureț c. Moldovei*) și acordarea de către instanțele judecătorești naționale a unor compensații insuficiente pentru violarea art. 3 CEDO (*Ciorap (nr. 3) c. Moldovei*).

⁵ Raportul Raportorului Special ONU pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, Misiune în Republica Moldova, 12 februarie 2009, (A/HRC/10/44/Add.3) pag. 11, para. 26 – 27, <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/71/PDF/G0910771.pdf?OpenElement>.

⁶ “Raport analitic asupra victimizării. Repere pentru elaborarea politicilor penale în Moldova”, 2010, Fundația Soros–Moldova, pag. 75, <http://soros.md/files/publications/documents/Victimisation%20Survey.pdf>.

⁷ Concluziile Comitetului ONU împotriva Torturii, 29 martie 2010 (CAT/C/MDA/CO/2), pag. 3, para. 8.

⁸ Idem, pag. 10, para. 21, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/cat/docs/co/CAT.C.MDA.CO.2.pdf>.

⁹ “Sub acoperirea impunității. Raport despre reacția autorităților moldovenești la violențele poliției în timpul protestelor post-electorale din aprilie 2009”, 2009, Fundația Soros-Moldova, pag. 61 și 62, <http://soros.md/files/publications/documents/ENTRENCHING%20IMPUNITY%20%20By%20Clarisa%20Bencomo.pdf>.

¹⁰ “Protocolul de la Istanbul. Manual de investigare efectivă și documentare asupra torturii și a altor tratamente crude, inumane sau degradante sau pedepse”, 2004, <http://www.ohchr.org/Documents/Publications/training8Rev1en.pdf>.

Experții internaționali¹¹ și societatea civilă au recomandat de mai multe ori crearea unei autorități independente care va investiga prompt și aprofundat plângerile de maltratare. În noiembrie 2010, Procuratura Generală a adoptat un ordin prin care a instituit procurori speciali pentru investigarea plângerilor de rele tratamente în toate oficiile teritoriale și cele specializate. Potrivit acestui ordin, procurorii implicați în investigarea relexor tratamentelor nu vor fi angajați în alte activități de investigație, pentru a le asigura independența. O secție specială de combatere a torturii a fost creată în cadrul Procuraturii Generale. Totuși, nu este clar care sunt atribuțiile și responsabilitățile acestei secții.

2.2.2. Impunitatea

În practică, relexor tratamente sunt calificate mai degrabă drept "exces de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu" (art. 328 (2) c) Cod Penal) decât "tortură" (art. 309/1 Cod Penal).

De asemenea, tortura constituie infracțiune mai puțin gravă, iar organizarea sau instigarea acțiunilor de tortură și în cazul prezenței circumstanțelor agravante - infracțiune gravă. Termenul de prescripție în cazul comiterii infracțiunii de tortură constituie 5 ani și, respectiv, 15 ani în cazul organizării sau instigării acțiunilor de tortură sau în prezența circumstanțelor agravante. CtEDO a constatat o violare a art. 3 CEDO în cauza *Pădureț c. Moldovei* (hotărâre din 5 ianuarie 2010) pe motiv că persoana acuzată de torturarea reclamantului a fost eliberată de răspundere penală prin aplicarea termenului de prescripție. CtEDO a subliniat că nicio prescripție nu trebuie să fie aplicată cazurilor de tortură din partea agenților statului.

Potrivit raportului anual al Procuraturii Generale pe anul 2009,¹² în anul 2009, au fost inițiate 66 de urmăriri penale privind relexor tratamente, în 104 cazuri a fost dispusă neînceperea urmăririi penale și 8 dosare penale au fost transmise în instanțele de judecată.

Potrivit raportului anual al Procuraturii Generale pe anul 2010,¹³ în 2010, procurorii au inițiat 110 urmăriri penale privind plângerile de rele tratamente, dintre acestea 48 în baza art. 309/1 Cod Penal. În 2010, procurorii au transmis în instanțele de judecată 45 de dosare privind aplicarea relexor tratamentelor. În alte 59 de cazuri urmărirea penală a fost încetată. La data de 1 ianuarie 2011, în 87 de cazuri urmărirea penală era pendinte. Pe parcursul anului 2010, instanțele de judecată au pronunțat 12 sentințe de condamnare în cauzele privind aplicarea relexor tratamentelor.

Deși Codul Penal prevede că relexor tratamente se sancționează cu privațiunea de libertate, în practică, judecătorii suspendă condiționat executarea pedepsei cu închisoarea, considerând că reeducarea torționarilor este posibilă fără privarea acestora de libertate. În primele 4 luni ale anului 2009, doar o persoană din 16 condamnate pentru aplicarea relexor tratamentelor a fost efectiv încarcerată în urma condamnării.¹⁴ O asemenea sancționare blândă vine în contradicție cu standardele CtEDO.¹⁵ CtEDO a constatat o violare a art. 3 CEDO în cauza *Valeriu și Nicolae Roșca c. Moldovei* (hotărâre din 20 octombrie 2009) pe motiv că suspendarea executării pedepsei pentru aplicarea relexor tratamentelor nu asigură un efect descurajant suficient pentru a preveni astfel de acte în viitor.

2.3. Încălcările din aprilie 2009 și investigarea acestora

2.3.1. Evenimentele din aprilie 2009

¹¹ Raportul Raportorului Special ONU pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, Manfred Nowak, Misiune în Republica Moldova, 12 februarie 2009, (A/HRC/10/44/Add.3), <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G09/107/71/PDF/G0910771.pdf?OpenElement>.

¹² Raportul de activitate a Procuraturii Generale pe anul 2009, pag. 40, <http://procuratura.md/file/Raport%202009.pdf>

¹³ Raportul de activitate a Procuraturii Generale pe anul 2010, pag. 53, <http://procuratura.md/file/4.Raport%202010.pdf>.

¹⁴ Erik Svanidze, "Combaterea relexor tratamentelor și a impunității și investigarea eficientă a relexor tratamentelor", Chișinău 2009, pag. 64.

¹⁵ În cauza *Gafgen c. Germaniei* (hotărâre din 1 iunie 2010), CtEDO a notat (în para. 124) că, pentru acte de brutalitate grave și intenționate aplicare de către agenții statului, încarcerarea ar fi mai potrivită decât amenda sau alte sancțiuni non-privative.

Situația privind tortura și relele tratamente în Moldova în anul 2009 a fost marcată de alegerile parlamentare care au avut loc în aprilie 2009, care au fost urmate de ciocniri violente dintre forțele de securitate și protestatari. La 7 aprilie 2009, în timpul demonstrațiilor post-electorale, au fost incendiate și devastate clădirile Președinției și Parlamentului.

Potrivit informațiilor oficiale, între 7 și 12 aprilie 2009, poliția a reținut cel puțin 571 de persoane. În același timp, circa 68 de persoane au fost reținute de poliție, dar nu au fost înregistrate în registrele comisariatelor de poliție.¹⁶ O mare parte din persoanele care au fost arestate după 7 aprilie 2009 susțin că au fost oprite și agresate pe stradă, în instituții de învățământ, la locul de lucru, de către colaboratori ai poliției îmbrăcați în civil, care nu s-ar fi legitimat, și apoi au fost duse la comisariatele de poliție în automobile fără inscripții. Majoritatea celor reținuți erau bărbați (95%) și doar aproximativ 5% erau femei. Vârsta medie a celor reținuți era de 25 de ani, 9% fiind minori, 78% având vârsta cuprinsă între 18 și 30 de ani.¹⁷ Majoritatea dintre aceste persoane au fost acuzate de comiterea contravențiilor administrative. În timpul demonstrațiilor violente, au fost răniți 274 de polițiști.¹⁸

Organizațiile neguvernamentale locale¹⁹ și internaționale²⁰, precum și organizațiile internaționale²¹ care au vizitat Moldova, au constatat numeroase cazuri de aplicare a torturii și a relelor tratamente asupra persoanelor private de libertate după evenimentele din aprilie 2009.

Presupusele maltratări fizice au inclus lovituri cu pumnii și picioarele, lovituri cu bastoane de cauciuc, cu bâte de lemn, cu patul de armei de foc sau alte cu obiecte contondente. Unele persoane au afirmat că relele tratamente la care au fost supuse au fost suficient de grave sau prelungite, astfel încât să le facă să-și piardă cunoștința cel puțin o dată și/sau a avut ca rezultat fracturi sau afecțiuni durabile ale sistemului nervos. Multe persoane au afirmat că au fost amenințate cu violența fizică sau chiar cu execuția sumară, abuzate verbal și/sau supuse tratamentului umilitor, un exemplu fiind dezbrăcarea în prezența colaboratorilor de poliție de sex masculin a unor deținute de sex feminin, care, fiind goale, au fost impuse să facă genoflexiuni în mod repetat, pentru pretinsul scop de a verifica dacă nu ascund vreun obiect în interiorul corpului.²² Persoanele arestate au afirmat ulterior că au fost puși să treacă printr-un ”coridor” de polițiști care îi loveau cu pumnii și picioarele și cu bastoane de cauciuc, denumit în presă ”coridorul morții”.

Majoritatea persoanelor arestate au fost private de dreptul lor de a anunța rudele despre reținere, de a avea acces la un avocat (unor avocați li s-a interzis accesul la clienții lor) și la un medic. Examinarea medicală a persoanelor reținute era superficială și, de regulă, se petrecea în prezența personalului din comisariatele de poliție. De asemenea, examinarea medicală a avut loc după câteva zile de la reținere și în cartelele medicale nu se regăseau declarațiile persoanelor arestate.²³ Din

¹⁶ Raportul Comisiei Parlamentare de anchetă pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după 5 aprilie 2009, pag. 88.

¹⁷ Idem, pag. 90.

¹⁸ Idem, pag. 97.

¹⁹ ”Sub acoperirea impunității. Raport despre reacția autorităților moldovenești la violențele poliției în timpul protestelor post-electorale din aprilie 2009”, 2009, Fundația Soros-Moldova, <http://soros.md/files/publications/documents/ENTRENCHING%20IMPUNITY%20%20By%20Clarisa%20Bencomo.pdf>.

<http://www.lhr.md/rapoarte/do/raport.idom.credo.tortura.2009.pdf>.

²⁰ ”Tortura și alte forme de maltratare de către poliție: încă ”e doar normal” în Moldova”, Amnesty International, 2009, <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR59/009/2009/en/1b2df020-bf3d-4bfb-9bb9-c7ea620d562a/eur590092009eng.pdf>.

²¹ Raport efectuat de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor și a Pedepselor Inumane și Degradante (CPT) privind vizita în Moldova între 27 și 31 iulie 2009, 14 decembrie 2009, (CPT/Inf (2009) 37), <http://www.cpt.coe.int/documents/mda/2009-37-inf-eng.pdf>.

²² Raport de Thomas Hammarberg, Comisar pentru Drepturile Omului al Consiliului Europei, ca urmare a vizitei în Republica Moldova din 25-28 aprilie 2009, 17 iulie 2009, (CommDH(2009)27), para. 13, <https://wcd.coe.int/wcd/com.instranet.InstraServlet?Index=no&command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=1348627&SecMode=1&DocId=1428664&Usage=2;>

²³ Raport efectuat de Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor și a Pedepselor Inumane și Degradante (CPT) privind vizita în Moldova între 27 și 31 iulie 2009, 14 decembrie 2009, (CPT/Inf (2009) 37), pag. 15, para. 22.

acest motiv, victimele torturii și relelor tratamente au înregistrat și documentat rănilor de pe corpul lor doar după ce au fost eliberate sau transferate în penitenciare.

În primele zile după 7 aprilie 2009, membrilor Consiliului Consultativ pentru Prevenirea Torturii li s-a interzis accesul în câteva comisariate de poliție²⁴, în pofida dreptului acestora la acces necondiționat în locurile de detenție.

În aprilie 2010, Guvernul a creat o Comisie pentru identificarea victimelor evenimentelor din aprilie 2009 și mecanisme pentru a le ajuta. La 15 octombrie 2010, Guvernul a adoptat Hotărârea nr. 956 ”cu privire la ajutorarea persoanelor care au avut de suferit în urma evenimentelor din 7 aprilie 2009”²⁵ și a decis acordarea compensațiilor pentru 14 persoane civile și 4 ofițeri de poliție. Totuși, aceste acțiuni nu au fost făcute publice suficient și, din acest motiv, foarte puține victime ale torturii au beneficiat de aceste ajutoare. În practică, principalul centru de reabilitare din Chișinău rămâne a fi Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii ”Memoria”, un ONG care este finanțat din străinătate.

2.3.2. Investigarea brutalității poliției din aprilie 2009

Procuratura a înregistrat 108 plângeri privind brutalitatea de care poliția a dat dovadă în aprilie 2009. Din numărul total al plângerilor, în 58 de cazuri au fost inițiate urmăriri penale, dintre care în 29 de cazuri – în baza art. 309/1 Cod Penal, iar în 17 cazuri – în baza 328 (2) (a) Cod Penal. 27 de dosare penale împotriva a 43 de polițiști au fost transmise în instanța de judecată.²⁶ Totuși, aceste date statistice sunt prezentate diferit în diverse surse oficiale. Mai mult ca atât, o mare parte din victimele torturii asistate de organizații neguvernamentale, cum ar fi Centrul de Reabilitare a Victimelor Torturii ”Memoria” și altele, nu au depus plângeri de aplicare a relelor tratamente în aprilie 2009 din cauza fricii și neîncrederii în sistemul de justiție.

Doar 14 ofițeri de poliție au fost suspendați din funcție pe durata urmărilor penale, iar această măsură a rămas valabilă doar pentru 9 dintre aceștia, după contestarea suspendării la judecătoria de instrucție. Investigațiile s-au petrecut foarte lent și avocații s-au plâns de deficiențe ale urmărilor penale conduse de către procurori. Doar un judecător a fost concediat în urma erorilor comise la examinarea cauzelor legate de evenimentele din aprilie 2009 (pentru petrecerea proceselor de judecată în incinta comisariatelor de poliție și eliberarea mandatelor de arest ilegale fără probe). Altor 2 judecători nu le-a fost prelungit mandatul la expirarea termenului de 5 ani.

La sfârșitul lunii aprilie 2011, 10 polițiști erau achitați în legătură cu evenimentele din aprilie 2009, iar în privința unui polițist procesul penal a fost încetat în legătură cu tragerea la răspundere contravențională. Astfel, în decembrie 2010, 2 ofițeri de poliție (Gheorghe VUTCARIOV și Alexandru MOCANU) au fost condamnați de Judecătoria Grigoriopol în legătură cu evenimentele din aprilie 2009. Gh. Vutcariov a fost condamnat pentru exces de putere (art. 328 (2) (a) Cod Penal) și fals în acte publice (art. 332 Cod Penal) la 4 ani de privațiune de libertate și 5 ani de suspendare din funcție, executarea pedepsei fiind suspendată pe un termen de 5 ani. A. Mocanu a fost condamnat pentru exces de putere (art. 328 (2) (a) Cod Penal) la 2 ani de privațiune de libertate și 2 ani de suspendare din funcție, executarea pedepsei fiind suspendată pe un termen de 5 ani. Ulterior, la 27 aprilie 2011, Curtea de Apel Chișinău i-a achitat pe ambii polițiști pe toate capetele de acuzare. Decizia Curții de Apel Chișinău a fost contestată la Curtea Supremă de Justiție. Procesul este în continuare pendinte.

Există cauze pendinte în care apar nume de oficiali de rang înalt, și anume Gheorghe PAPUC, fostul ministru al Afacerilor Interne, și Vladimir BOTNARI, fostul comisar general al mun. Chișinău, cărora le-a fost înaintată învinuirea de neglijență în serviciu soldată cu consecințe grave (art. 329 Cod Penal) la 3 martie 2010; Iacob GUMENIȚĂ, fostul șef al poliției municipale, care a fost arestat la 15 aprilie 2010, fiind învinuit de depășirea atribuțiilor de serviciu (art. 328 Cod

²⁴ Raport cu privire la activitatea Mecanismului Național de Prevenire a Torturii în anul 2009, pag. 14.

²⁵ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=336392>.

²⁶ Comitetul ONU pentru Drepturile Omului, Informația primită din partea Republicii Moldova privind implementarea observațiilor Comitetului (CCPR/C/MDA/CO/2/Add.1), 4 februarie 2011, pag. 3, para. 6, 7 și 9, <http://www2.ohchr.org/english/bodies/hrc/docs/followup/CCPR-C-MDA-CO-2-Add1.doc>.

Penal); precum și Valentin ZUBIC, fostul viceministru al Afacerilor Interne, care, la 2 martie 2011, a fost învinuit de neglijență în serviciu (art. 329 Cod Penal) soldată cu decesul lui Valeriu BOBOC și alte urmări grave.

Comisia Parlamentară de anchetă pentru elucidarea cauzelor și consecințelor evenimentelor de după 5 aprilie 2009 a fost creată în octombrie 2009. Totuși, de la începutul activității, ea a fost finanțată insuficient și nu a dispus de suficiente resurse umane. Ca rezultat, Comisia a început a activa efectiv din ianuarie 2010. Concluziile Comisiei sunt destul de vagi și au fost făcute publice mult mai târziu decât a fost anunțat inițial. Totuși, chiar și recomandările clare și specifice au fost ignorate de autoritățile respective.

2.4. Condițiile de detenție

Atât închisorile, cât și izolatoarele de detenție preventivă din cadrul comisariatelor de poliție oferă condiții de detenție care contravin standardelor internaționale. Existența acestor condiții de detenție este motivată prin lipsa resurselor financiare.

Cele mai grave probleme din punctul de vedere a condițiilor de detenție în penitenciarele din Republica Moldova constituie supraaglomerarea; lipsa luminii naturale în celule; lipsa ventilației în celule, care sunt îmbibate cu fum de țigară și sunt umede; deținuții nu sunt asigurați cu apă potabilă permanentă și nu au posibilitatea de a-și menține igiena zilnică; riscul de contaminare cu tuberculoză și alte boli; temperatura joasă din celule în timpul iernii, pereții fiind acoperiți cu mușcași, calitatea și cantitatea inadecvată a hranei, care se prepară în condiții de igienă sub nivel adecvat; accesul redus la serviciile medicale; lipsa medicilor specializați în penitenciare; lipsa utilajului medical.²⁷ În penitenciarele din RM, la 1 ianuarie 2010, se dețineau 6,535 de persoane private de libertate, iar la 1 ianuarie 2011 – 6,324 de persoane private de libertate.²⁸

Autoritățile au recunoscut de numeroase ori că penitenciarul nr. 13 din mun. Chișinău este supraaglomerat și că Guvernul planifica să închidă această instituție. La 10 iulie 2008, Parlamentul a adoptat Legea nr. 177 privind asigurarea construcției unui penitenciar.²⁹ Ministerul Justiției urma să anunțe organizarea unui concurs pentru selectarea nui investitor care ar fi asigurat construcția unui penitenciar, în conformitate cu standardele internaționale, în schimbul dobândirii dreptului de proprietate asupra terenului pe care se află actualmente penitenciarul nr. 13. Cu toate acestea, nicio măsură nu a fost întreprinsă în acest sens. În 2010, au fost renovate cinci celule de detenție preventivă pentru minori din penitenciarul nr. 13, inclusiv sala de forță. Costurile lucrărilor s-au cifrat la circa 400 mii de lei, care au fost alocați din bugetul Ministerului Justiției.

În anul 2010, a fost suspendată activitatea a 11 izolatoare de detenție preventivă din comisariatele de poliție³⁰, iar 2 izolatoare au fost închise³¹. Guvernul a adoptat o hotărâre nr. 511 la 22 iunie 2010, prin care a alocat 2,200,000 lei pentru reparația a 30 de izolatoare de detenție preventivă din cadrul comisariatelor de poliție a Ministerului Afacerilor Interne. Totuși, în majoritatea cazurilor, încăperile izolatoarelor de detenție preventivă sunt situate în continuare în subsolurile edificiilor comisariatelor de poliție, de aceea, ele nu vor fi niciodată în măsură să ofere condiții adaptate deținerii persoanelor plasate în detenție preventivă.³²

Atât Comitetul European pentru Prevenirea Torturii și Tratatelor și a Pedepselor Inumane și Degradante (CPT), în urma vizitelor din 2007 și 2009, cât și Raportorul Special ONU pentru tortură și alte forme crude, inumane sau degradante de tratament sau pedeapsă, în urma vizitei sale din 2008, au recomandat transferarea izolatoarelor de detenție provizorie din subordinea Ministerului

²⁷ Centrul pentru Drepturile Omului în Moldova, Raport privind respectarea drepturilor omului în Moldova în anul 2010, pag. 142-155, 167-168, <http://ombudsman.md/md/anuale/>.

²⁸ <http://www.penitenciar.gov.md/ro/statistica.html>.

²⁹ <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=328646>.

³⁰ Izolatoarele de detenție preventivă din cadrul comisariatelor de poliție Ialoveni, Dondușeni, Strășeni, Criuleni, Ștefan-Vodă, Glodeni, Ceadăr-Lunga, Dubăsari și Călărăși.

³¹ Izolatorul de detenție preventivă din cadrul Direcției Generale Servicii Operative a Ministerului Afacerilor Interne și cel din cadrul comisariatului de poliție din Leova.

³² Centrul pentru Drepturile Omului în Moldova, Raport privind respectarea drepturilor omului în Moldova în anul 2010, pag. 175, <http://ombudsman.md/md/anuale/>.

Afacerilor Interne în subordinea Ministerului Justiției. Cu toate acestea, Ministerul Justiției a declarat că nu poate prelua responsabilitatea asupra izolatoarelor de detenție preventivă din cauza condițiilor de detenție severe și lipsei resurselor financiare pentru a le remedia. În același timp, Ministerul Justiției a declarat că planifică construcția a 8 case de arest pe întreg teritoriul Moldovei, care va rezolva problema condițiilor de detenție din izolatoare.

Pe parcursul anilor 2009 și 2010, CtEDO a adoptat 5 hotărâri de condamnare a Republicii Moldova în urma violării art. 3 CEDO, care se referă la condiții proaste de detenție (*Străisteanu și Alții c. Moldovei*, *Gavrilovici c. Moldovei*, *I.D. c. Moldovei*) și neacordarea asistenței medicale adecvate persoanelor deținute (*Paladi c. Moldovei*, *Oprea c. Moldovei*). De asemenea, CtEDO a comunicat Guvernului Moldovei câteva cauze³³ în care reclamantii se plâng de condițiile de detenție, iar una din întrebările puse Guvernului în aceste cauze au constat în faptul dacă Guvernul recunoaște că există o problemă sistemică în acest domeniu.

---

³³ *Segheti c. Moldovei*, nr. 39584/07; *Iudin c. Moldovei*, nr. 7347/04; *Savca c. Moldovei*, nr. 17963/08; și *Străisteanu c. Moldovei*, nr. 18928/08 și nr. 40699/08.